

Posudek školitele na diplomovou práci Bc. Elišky BARTŮŇKOVÉ *Život mezi příběhy... Proměny antikvářské profese po roce 1989*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2023.

Předkládaná diplomové práce se zabývá bezpochyby originálním tématem, jímž je fenomén antikvariátů po roce 1989 zprostředkovaný na základě orálně-historického výzkumu s několika aktéry a aktérkami (převážně) pražské antikvářské „scény“. Hlavní pozornost je přitom věnována problematice každodennosti této specifické (obvykle romanticky pojímané) „tajuplné“ profese. Zjištěné poznatky autorka rámuje sekundární literaturu z oblasti sociálních a kulturních dějin Československa, resp. České republiky, a to především s důrazem na knižní kulturu.

Úvodem je třeba konstatovat, že posuzovaný text provázela komplikovaná geneze. Autorka – zčásti sama insiderka (tj. z antikvářské rodiny, která doslova mezi knihami prožila své dětství a dospívání) – se do svého výzkumu sice pustila s velkou vervou a nadšením, nicméně její usilovné snažení bylo záhy zkomplikováno pandemií koronaviru. Ačkoliv se téměř kompletní terénní výzkum podařilo zrealizovat v relativně krátkém časovém úseku (prakticky jednoho až dvou měsíců, s výjimkou prvního rozhovoru), zásadním problémem se překvapivě stala teprve následující tvůrčí fáze. Vlivem různých okolností se totiž diplomantka k samotnému psaní dostala až na jaře letošního roku. Přestože by bylo možné předpokládat, že časový odstup více než jednoho roku od natáčení rozhovorů výsledku prospěje (tj. poskytne autorce větší kritický odstup), opak je spíše pravdou.

Pomyslným kamenem úrazu posuzovaného textu je zejména fakt, že zahrnuje rozsáhlé faktografické exkurzy (včetně historického kontextu, který jde možná trochu zbytečně příliš „proti proudu času“), zatímco pamětnické reflexe nejsou dostatečně analyzovány a interpretovány. Využití úryvků z rozhovorů v textu se tak omezuje v podstatě jen na dvojí účel (v obou případech poněkud extrémní) – buď stojí jako (nezpochybnitelné) tvrzení samo o sobě nebo slouží jako pouhá ilustrace.

V důsledku toho je každodennost antikvářské profese pojímána na mnoha místech až s nekritickým obdivem. Z hlediska badatelské reflexivity by bylo možné (s trochou nadsázky) říci, že diplomantka svým respondentům nepokrytě „fandí“, resp. sdílí jejich „pohled na věc“. Na jednu stranu na tom jistě není nic špatného, na druhou stranu, autorka mohla tento svůj přístup v textu více „přiznat“ a kriticky s ním pracovat. Antikvářská profese díky tomu vyznívá jako svým způsobem výlučné (prestižní) zaměstnání vyhrazené skutečným intelektuálním elitám („strážcům a strážkyním moudrosti a vědění“), které navíc zůstávají dnešní společností neprávem nepochopeny. V mnoha ohledech má jako „potvrzení“ tohoto narativu sloužit předlistopadová (disidentská či protirežimní) minulost narátorů/narátorky. Při troše nadhledu však čtenář/ka identifikuje spíše tradicionalistické a konzervativní typy („old-fashioned“) lidí, kteří v průběhu 90. let obvykle rychle zbohatli, ale v důsledku neschopnosti adaptovat se na nové podmínky po nástupu nového milénia aktuálně čelí převážně existenčním problémům, což je vede k ostré kritice současného konzumerismu, na němž však o dekádu dříve paradoxně sami zbohatli. Do značné míry je však ona nepřizpůsobivost dána také věkem respondentů/respondentky, pro které je maximálním posunem zřízení e-shopu.

Výzkumný vzorek se tak v rovině sebereflexe prezentuje trochu jako rytíři kulatého stolu střežící pomyslný „svatý grál“, přesvědčení o správnosti a nevyhnutelnosti svého „poslání“, jehož podstatou je, aby „každá kniha skončila v těch správných rukách“. O tom, kdo je tím správným kupcem/vlastníkem přitom nerozhoduje „zvrácený kapitalistický trh peněz“, ale právě morálka a autorita ztělesněná tradičními antikváři a antikvářkami. Jejich mentální naladění a pojetí nicméně odpovídá – alespoň v profesní rovině – společenským poměrům 2. poloviny 19. století, zatímco žijí současnou každodennost (viz reflexe prožívání pandemie covid-19 a její dopad na podnikání), která pravděpodobně s výše uvedenou morální a etickou rovinou není (nemusí být) tak úplně v souladu.

I přes naznačenou charakteristiku v podkapitole 3. 9. (Kdo je vlastně antikvář?) by proto bylo vhodné, aby se diplomantka v rámci obhajoby nad touto otázkou ještě jednou hlouběji zamyslela, a pokusila se najít odpověď nejen v rovině profesní, ale i osobnostní – tj. co uvedené narátory/narátorku spojuje, pokud jde o jejich životní trajektorie, životní postoje a hodnoty? Lze na základě takového zamyšlení nějak konkretizovat jaký typ lidí obecně tíhne ke zkoumané profesi? A především, do jaké míry se respondenti/respondentka stylizují ve svých vyprávěních nebo se jedná o „autenticitu“?

Po formální a obsahové stránce je pak diplomová práce na standardní úrovni. Text má logickou strukturu a plynule navazuje. Pokud jde o stylistiku a gramatiku, z textu je zřejmé, že byl finalizován na poslední chvíli a „snesl by“ (nejméně) ještě jednu jazykovou korekturu. Metodologie je zpracována velmi dobře, ocenit je v tomto případě třeba především reflexi terénního výzkumu, v níž autorka aktivně pracuje s vědomím vlastní pozicionality. Teoretická část (dějiny každodennosti) je taktéž obsahově v pořádku. Problémem nicméně zůstává fakt, že autorka s tímto konceptem v rámci práce dále nijak nepracuje (resp. nevztahuje se k němu).

I přes některé výše uvedené výhrady však podle mého názoru předkládaný text po obsahové i formální stránce splňuje všechny stanovené požadavky na závěrečnou kvalifikační práci magisterského stupně. Autorka prokázala, že je schopna samostatně pracovat v terénu (uskutečnit orálně-historický výzkum), získané poznatky zasadit do příslušného politicko-historického (a v tomto případě také kulturního) kontextu i teoreticky zarámovat (koncept dějin každodennosti) a následně je také (alespoň dílčím způsobem) interpretovat.

Diplomovou práci Elišky Bartůňkové proto **doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou 2 („velmi dobře“)**.

V Praze, dne 3. 9. 2023

Mgr. Jiří Hlaváček, Ph.D.